

Tomo Vinšćak – istraživač i nastavnik izvan okvira

Sveti krajolici, kulturna ekologija, mitska botanika, kao i šamanistička kozmologija neke su od okosnica interesa Tome Vinšćaka – istraživača uvježbanoga za terenska istraživanja “u ekstremnim uvjetima”, kako je to u jednoj ocjeni njegova znanstvenoga rada navelo stručno povjerenstvo. Nerijetko birajući neutabane staze, pa i iskoračujući u eksperiment, na svojem je iznenada prekinutom istraživačkom putu ostvario rezultate čija se puna vrijednost može sagledati jedino izvan uobičajene kvantifikacijske metrike znanstvenih postignuća. Istraživačka kreativnost i imaginacija, transdisciplinarne kolaboracije, zastupanje participatornih principa istraživanja i planiranja u zajednici, integracija nastave i znanstvenoga rada te bogat mentorski opus neki su od aspekata u okviru kojih se u ovom radu promatra Vinšćakov znanstveni i nastavni rad.

Ključne riječi: Tomo Vinšćak; sakralna interpretacija krajobraza; antropologija religije; znanstvena kolaboracija; integracija znanosti i nastave

“Tko se okupa u studenoj vodi jezera biva ponovno iniciran za novi život. Neki od nas to su i učinili, ali perući se samo do pojasa.” (Vinšćak 2007: 53)

“Hodočasnici koji odlaze na khorru oko Kailasa zamišljaju i vjeruju da će nakon smrti nastaviti život upravo u takvom nebeskom svijetu ili raju, i da će tamo prepoznati isti takav krajobraz, koji su upoznali na hodočašću oko Kailasa.” (Vinšćak 2011a: 97)

U zborniku koji posvećujemo Tomi Vinšćaku želja nam je oživjeti draga nam sjećanja na neumornoga istraživača, omiljenoga profesora i mentora, srdačnoga kolegu, angažiranoga suradnika, znatiželjnoga i osebjunog čovjeka. U tom prisjećanju na Tomino, prije svega, profesionalno djelovanje valja predstaviti njegovu znanstvenu i nastavničku biografiju. Sveti krajolici, mitska botanika,

kulturna ekologija, šamanistička kozmologija neke su od okosnica interesa Tome Vinščaka, “vrsnog terenskog istraživača” koji je “dobro pripravljen za rad u ekstremnim uvjetima”, kako je u ocjeni njegova znanstvenoga rada zapisalo stručno povjerenstvo 2001. godine (usp. *Izvješće stručnoga povjerenstva* 2001). Nerijetko birajući neutabane staze, pa i iskoračujući u eksperiment, on je na svojem iznenada prekinutom životnom i istraživačkom putu ostvario rezultate čije su vrijednosti izvan dometa dominantnih i uobičajenih kvantifikacijskih standarda suvremene metrike znanstvene produkcije. I u ovom će pregledu Tomina profesionalnoga djelovanja i postignuća biti prebrojavanja, osobito u prvome dijelu rada. Međutim, znatno će veći naglasak biti na onim vrijednostima koje su u prostoru znanstvenoga i nastavnčkoga rada neizostavno važne i motivirajuće – toliko da bez njih taj rad gubi ikakav smisao i privlačnost.

Dr. sc. Tomo Vinščak, izvanredni profesor Odsjeka za etnologiju i kulturnu antropologiju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, rođen je 1951. godine. Na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu diplomirao je etnologiju i indologiju 1980. godine, magistrirao je 1984. godine, a potom i doktorirao 1997. godine. Od 1981. godine zaposlen je kao stručni suradnik u Centru za pripremu etnološkog atlasa Jugoslavije pri Etnološkom zavodu Filozofskoga fakulteta u Zagrebu (od 1984. Centar za etnološku kartografiju). Na fakultetskom Odsjeku za etnologiju u razdoblju od 1985. do 1998. godine bio je asistent, a potom viši asistent sve do 2001. godine kada je izabran u znanstveno-nastavno zvanje docenta. Deset godina kasnije, 2011., izabran je u zvanje izvanrednog profesora. Tijekom svojega znanstvenog djelovanja objavio je tri autorske knjige: *Vjervanja o drveću u Hrvata* (2002), koja je objava njegova doktorata, zatim *Tibet – u zemlji bogova* (2007) te *Tibetski buddhizam i böñ* (2011a). Također je objavio preko četrdeset znanstvenih i stručnih radova te je snimio niz etnografskih filmova. Sudjelovao je sa svojim izlaganjima i dokumentarnim filmovima na brojnim domaćim i međunarodnim znanstvenim skupovima, a posebno među njima valja istaknuti svjetske kongrese Međunarodne unije antropoloških i etnoloških znanosti (International Union of Anthropological and Ethnological Sciences – IUAES) u Zagrebu 1988., Meksiku (Mexico City) 1993. i Sjedinjenim Američkim Državama (Williamsburg, Virginia) 1998. godine. Objavio je i čitav niz znanstveno-popularnih radova te je održao mnogobrojna javna predavanja u zemlji i inozemstvu.

U organiziranom znanstvenom radu u okviru znanstvenih projekata sudjelovao je od 1981. godine, i to u sljedećim projektima: *Etnološki atlas Jugoslavije* (1961. – 1989., voditelji prof. dr. sc. Branimir Bratanić, od 1986. prof. dr. sc. Vitomir Belaj), *Tematska etnološka istraživanja* (1988. – 1990., institucijski projekt, voditelj prof. dr. sc. Branko Đaković), *Prehistorijska i antička naselja na Sjevernom Jadranu* (1991. – 1995., projekt Ministarstva znanosti br. 6-02-038, voditelji akademik Andro Mohorovičić i dr. sc. Aleksandra Faber), *Uništena tradicijska kultura zapadne Slavonije* (1996. – 2002., projekt Ministarstva znanosti br. 130724, voditelj prof. dr. sc. Vitomir Belaj), *Arhitektura i mentalno zdravlje* (1996. – 2002., projekt Ministarstva znanosti br. 054002, voditelj prof. dr. sc. Boris Morsan). Sudjelovao je i u bilateralnom projektu *Tradicijaska kultura kao resurs u seljačkoj turističkoj djelatnosti na objema stranama Sutle* (2000. – 2002.). Na koncu, vodio je projekt *Sakralna interpretacija krajobraz* (2008. – 2013., projekt Ministarstva znanosti br. 130-0000000-3476).

Na Filozofskom fakultetu uključen je u nastavu od ak. god. 1998./1999. (*Izvjeshće stručnog povjerenstva* 2001, *Izvjeshće stručnog povjerenstva* 2011). Predavao je na svim razinama studija etnologije i kulturne antropologije u okviru kolegija *Narodi i kulture Indije, Nepala i Tibeta*, *Osnove hrvatske etnografije*, *Odabrane teme iz gospodarstva*, *Tradicija i suvremenost*, *Uvod u kulturnu antropologiju*, *Planinsko stočarstvo*, *Kulture prednje, jugoistočne i visoke Azije* te *Šamanizam*. Na Poslijediplomskom doktorskom studiju sudjelovao je u nastavi kolegija *Tradicijaska vjerovanja i religijski svjetonazor* te je izvodio kolegij *Šamanizam*. Kao gostujući profesor na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Ljubljani predavao je kolegij *Etnologija Azije*, a na studiju *Krajobrazna arhitektura* na Agronomskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu bio je nositelj modula *Kulturna antropologija i krajobraz*.

Jedan je od inicijatora i urednika znanstvenoga časopisa *Studia ethnologica*, koji je počeo izlaziti 1989. godine (godine 1993. časopis je preimenovan u *Studia ethnologica Croatica*). Osim ove publikacije Odsjeka za etnologiju i kulturnu antropologiju, bio je izvršni urednik *Etnološkoga atlasa*, svezak 1 iz 1989. godine, a 2000. godine te od 2002. do 2007. godine bio je član uredništva časopisa *Etnološka tribina* (kojemu uz Hrvatsko etnološko društvo 1989. godine Odsjek postaje suizdavač). Vrijedno je spomenuti i da je Tomo bio redaktor hrvatskoga prijevoda knjige *Cultural Anthropology* Williama A. Havilanda (Jastrebarsko: Naklada Slap, 2004.). Osim navedenoga, također je bio urednik niza drugih znanstvenih publikacija, što će biti spomenuto dalje.

Godine 1971. učlanio se u Maticu hrvatsku, a godine 2011. izabran je za pročelnika Matičina Odjela za etnologiju i arheologiju. Godine 1978., još kao studenta, etnologinja Aleksandra Muraj preporučila ga je za člana Hrvatskoga etnološkog društva, a članom je postao 1981. godine. Ubrzo i tijekom narednih godina angažirao se u radu Društva obnašajući različite funkcije: od 1983. do 1987. godine obnašao je dužnost tajnika, od 1997. do 1999. godine bio je predsjednik, od 1999. do 2001. godine potpredsjednik, a od 2003. do 2005. godine član Upravnoga odbora Društva. Od 1988. godine bio je član Međunarodne unije antropoloških i etnoloških znanosti (IUAES), a od 2000. član Udruženja američkih antropologa (AAA).

Godine 2011. postao je pročelnikom Odsjeka za etnologiju i kulturnu antropologiju Filozofskoga fakulteta u Zagrebu, iduće je godine, 2012., na Fakultetu preuzeo dužnost prodekana za nastavu i studente.

Prije detaljnijega udubljanja u Vinšćakov profesionalni rad, čini mi se zanimljivim, ali i važnim, spomenuti jednu crticu koja je samo naizgled izvan njegova usko profesionalnoga života. Godine 1984. u časopisu *Naše planine*, kojemu je tada urednik bio znameniti Željko Poljak, Tomo je objavio članak u kojem izvještava o uspješnom svršetku izgradnje planinarskoga skloništa na Bitoraju, planini koja je ujedno dala ime njegovu planinarskom društvu¹. Kako je napisao, sklonište je izgrađeno zato da se Društvo “oduži planini” – Bitoraju koji je “do tad bio neopravdano zapostavljen” (Vinšćak 1984: 75). Ne čini mi se ovdje izlišnim iščitati i uputiti na Tomin senzibilan i suptilan odnos s planinom. To osjećanje planine, komunikacija i život s njom bio je njegova trajna intimna i profesionalna inspiracija i usmjerenje. No osim toga, ta povezanost s planinom i s ljudima u planini, “u situacijama koje zahtijevaju snalaženje, brzo odlučivanje, ispomaganje te koordinaciju”, kao i istraživačke ekspedicije u Indiju, Nepal, Tibet, Kavkaz i Irsku, omogućile su mu stjecanje vještina koje su mnogi prepoznavali i isticali i u njegovu profesionalnom djelovanju – vještine “efikasnog načina suradnje te dozu diplomatske sposobnosti”, kao i uspješnost “u uspostavljanju i zadržavanju kontakata koji su mu kasnije koristili na znanstvenom i osobnom planu” (*Plan i program Poslijediplomskoga doktorskoga studija etnologije i kulturne antropologije* 2006: 125).

1 Uz Planinarsko društvo Bitoraj, Tomo je bio član i Hrvatskoga planinarskog društva Jastrebarsko (od 1973. godine, planinarska značka br. 264) te Planinarskoga društva Velebit.

Znanstveni interesi Tome Vinšćaka bili su veoma široki. Već je na samome početku svojega znanstvenog djelovanja svoju ljubav prema planini i etnološko obrazovanje stopio u proučavanju života planinskih, u prvome redu transhuman-tnih stočara (pastira), u uskoj vezi s ekosustavom koji taj život određuje. Tome je posvetio prvo jedan znanstveni rad (Vinšćak 1984b), a potom i svoj magisterij *Transhumanтни stočari između primorja i Velebita* (1984c), u kojem se fokusirao na sezonsko kretanje i način života pastira koji su vodili ovčja stada iz Bukovice na velebitske pašnjake. “Način života” ljudi koji se bave tradicijskim stočarstvom i “kojima je Velebit bio, a još je i danas temelj egzistencije” nastavlja istraživati na području Like, Velebita, sjeverne Dalmacije i Bukovice (Vinšćak 1989: 80), a potom tradicijsko stočarstvo istražuje i na Krku (v. Vinšćak 1992). Njegov interes prema životu ljudi naslonjenom na tradicijske oblike stočarstva prepoznaje se i u istraživanjima koja su imala druge tematske naglaske (na primjer, istraživanje na prostoru Istre, Vinšćak 1999a). Konačno, prema mišljenju povjerenstva za ocjenu Vinšćakova znanstvenoga rada iz 2001. godine “s tom je temom usko povezan i njegov interes za kulture Visoke Azije” (*Izvjешće stručnog povjerenstva* 2001). U svim se ovim ranim radovima u okviru navedenoga tematskog opusa prepoznaje utjecaj etnološkoga kulturnopovijesnog smjera u Tominu obrazovanju, no jednako, ili čak više od toga, radovi upućuju na njegovu usmjerenost na razumijevanje uvjetovanosti načina života prirodnim krajolikom, odnosno na utvrđivanje i razumijevanje premreženosti kulturnoga i prirodnoga krajolika. Takav će pristup slijediti i njegovati i u istraživanjima drugih tema.

Drugo veliko područje njegova znanstvenoga rada bila je antropologija religije. Jedan smjer njegovih interesa u ovome području bio je poseban opus vjerovanja kojima je posvetio svoju disertaciju *Vjerovanja o drveću kod Hrvata u kontekstu slavističkih istraživanja* (disertaciju je obranio 2002. godine). U disertaciji je – pomoću etnološko-kartografske analize velikoga korpusa građe prikupljene u okviru projekta Etnološki atlas Jugoslavije te opsežne objavljene građe – klasificirao i interpretirao vjerovanja o drveću te je izveo zaključke o podrijetlu pojedinih takvih vjerovanja među Hrvatima i njima najbližim susjedima. Tomine interpretacije u doktoratu proizašle su iz njegova etnološkog obrazovanja u kulturnopovijesnoj paradigmi, indološkoga obrazovanja te utjecaja istraživanja akademika Radoslava Katičića (posebice ciklusa predavanja o poredbenoj slavenskoj mitologiji, koja je ovaj iznimni znanstvenik i profesor držao na Filozofskom fakultetu u Zagrebu koncem 1980-ih i početkom 1990-ih). Ova,

kao i druge teme u okviru istraživanja stare slavenske vjere ostat će predmet njegova znanstvenog interesa do kraja života.

Nadalje, u okvir ponajviše religijskih istraživanja ulaze Tomine daleke istraživačke ekspedicije motivirane zanimanjem za tibetsku prebudističku i budističku tradiciju, ali i općenito za kulture prednje, jugoistočne i visoke Azije. Kao i u brojnim drugim istraživanjima, tako i u okviru ovih, planina i njezini vrhunci kao aktivni dionici kulturne stvarnosti njegova su inspiracija i izazov. Još se 1977. godine kao student etnologije i indologije kopnenim putem uputio u tromjesečnu ekspediciju u Indiju, a onda i u Nepal – i tada se prvi put susreo sa, za njega mit-skim, “boravištem snjegova”, Himalajom. Njegov bosonog uspon na Annapurnu, osim što je bio i osobni izazov, može se sada povezati s istraživačkim interesima koji će uslijediti, a koji su nerijetko išli i preko ustaljenih okvira. Štoviše, može se reći, koji su katkad bili i svojevrsni iskoraci u eksperiment. Godine 1993. vodio je istraživačku ekspediciju u pokrajinu Mustang u nepalskom dijelu Himalaja, a istraživanja su realizirana u suradnji sa Sveučilištem Tribhuvan u Kathmanduu. Istraživanja tibetanske kulture u Nepal u proširio je i na “zemlju snijega”, Tibet, odnosno na ljude “s krova svijeta [koji] žive u skladu s prirodom koja ih okružuje – [gdje] nema granica među svjetovima, među ljudima, bogovima i demonima, te između živih i mrtvih”, ljude za koje postoji samo “jedna velika istina do koje vode dva puta, put srca i put znanja” (Vinšćak 2007: 27). Godine 1999. odveo je skupinu studenata etnologije i indologije do planine Kailas, “središta svijeta” (*axis mundi*) tibetanskoga budizma, svetog mjesta i hodočasničkog odredišta četiriju religija: budizma, böna, džainizma i hinduizma. No, uz pripadnike ovih četiriju religija, Kailas “poput magneta privlači ljude cijelog svijeta” i “pripadnike drugih religija”, posebno je istaknuo Tomo (2011a: 60). Na mjestu na kojem je prvi put ugledao Kailas, u spomen je podigao budističku *stupu* ili *chorten*, mali toranj od prikupljenoga kamenja, kao što to čine i mnogi drugi hodočasnici. U fokusu ove ekspedicije bilo je hodočašće. Godine 2006. ponovno se sa studentima vraća u Tibet i planini Kailas, a tada se posebno usmjeravaju na sudjelovanje u dvodnevnoj svečanosti Saga Dawa, kojom se obilježava dan kada je Sidharta Gautama postao Buddha, odnosno Buddhin rođendan. Pritom su se aktivno uključili u izvedbu pojedinih dionica svečanosti, jer, kako je Tomo i sâm istaknuo, “[t]o je bila izvrsna i rijetka prilika za studente da znanja stečena na nastavi, u okviru kolegija Narodi i kulture Indije, Nepala i Tibeta, primijene na terenu” (ibid. 46). Rezultate “tibetskih” istraživanja prikazao je u Etnografskom muzeju u Splitu

na izložbi *Tibet – u zemlji bogova* (19. listopada 2007. – 5. svibnja 2008.) i u istoimenoj knjižici (2007), zatim u knjizi *Tibetski buddhizam i bön* (2011a) te u nizu znanstvenih članaka (Vinšćak 1994, 2000a, 2000b, 2004, 2011b). Pritom je pojašnjavao budistička ortodoksna učenja i prilagodbu budizma Tibetancima, ali je donio i svoja zapažanja o neortodoksnom tibetskom budizmu, o religiji *bön* i njezinim različitim pojavnim oblicima, te posebice o hodočašću na svetu goru Kailas i hram Jokhang u Lhasi – “dva najsvetija odredišta u Tibetu koja svaki Tibetanac kao i stranac namjernik želi bar jednom u životu posjetiti” (Vinšćak 2007: 6). Metodološki pristup aktivnoga uključivanja i sudjelovanja smatrao je nužnim, jer se “puno značenje Kailasa i njegove fantastične okoline” može razumjeti “prije svega očima hodočasnika” (ibid. 50). Zato je Tomo i sâm u dva navrata, poput budističkoga hodočasnika, primio blagoslov pa obavio *khorru*, višednevni hodočasnički obilazak Kailasa, uključujući i niz ritualnih postupaka koji ju prate, pritom dobro upućen u njihova simbolička značenja.

Kako je već spomenuto, navedeni je znanstveni interes, posebice za religije visoke Azije, i rezultate istraživanja obilato ugrađivao u svoje kolegije. Svoju nastavu obogaćivao je obimnom audiovizualnom dokumentacijom koju je prikupio tijekom svojih istraživanja. Međutim, ono što je posebno vrijedno još jedanput naglasiti, na svoje je daleke istraživačke ekspedicije vodio i svoje studente, aktivno ih potičući na stjecanje znanja, ali i uključujući ih u procese stvaranja znanja. Štoviše, uspješno ih je potaknuo i angažirao u prevladavanju izazova u organizaciji i provedbi ovakvih istraživanja, na prilagodbu njima potpuno drugačijim i u velikoj mjeri nepoznatim uvjetima života i istraživanja, na upornost i posvećenost cilju. I sam je nerijetko s ponosom isticao vrline studenata koji su, unatoč naporu, katkad i nepredviđenim izazovima, ustrajali u svojem istraživačkom naumu.

U okviru interesa za razne oblike tradicijskih vjerovanja, draga istraživačka tema bile su mu osobe kojima se pripisuju nadnaravne osobine i moći, i s njima povezane tradicijske metode liječenja i skidanja uroka s oboljelih. Na to pak naslanja i temu šamanizma, kojoj je, između ostalih, posvetio svoja istraživanja u Istri u razdoblju od 2003. do 2005. godine. U istraživanja, koja je proveo u suradnji s kolegicom Suzanom Marjanić i kolegom Zmagom Šmitekom, ponovno je uključio studente. Godine 2004. u suradnji s kolegama s ljubljanskoga Odsjeka za etnologiju i kulturnu antropologiju organizirao je znanstveni skup o šamanizmu u Motovunu i time formalno afirmirao ovu temu u domaćem znanstvenom

prostoru. Izlaganja o šamanizmu iz različitih perspektiva, koja su pratili i studenti, zaključena su *land-art* izvedbom umjetnice Zvezdane Jembrih. Svoja je istraživanja i promišljanja o ovoj temi objavio u radu *O štrigama, štrigunima i krsnicima u Istri* (Vinšćak 2005). Svoj strastveni interes za šamansku kozmologiju nesumnjivo je, baš kao i u slučaju nekih drugih tema, potpuno prelio na studente. Naime, ak. god. 2010./2011., kada je kolegij Šamanizam uveo na studij etnologije i kulturne antropologije, prijavljenih je studenata bilo toliko da je velika dvorana bila dupkom ispunjena, uključujući svaki centimetar poda.

I konačno, tema koju ponajviše vežemo uz njegov znanstveni interes je sakralna interpretacija krajobraza s posebnim fokusom na mit u prostoru. Godine 2004. na poziv Veseljka Velčića (1923. – 2018.), tadašnjega predsjednika Katedre Čakavskoga sabora Općine Mošćenička Draga, Tomo započinje istraživanja u Mošćeničkoj Dragi, ponovno uključujući i studente. S obzirom na topografsko-mitologijsku važnost naselja Trebišća (kraj Mošćenica) podno brda Perun u kontekstu sakralne interpretacije krajobraza, potrebu za profesionalnim istraživanjima toga prostora, ali i ideju o oblikovanju buduće “mitske staze”, Velčić je “agilnom etnologu” Tomi Vinšćaku prepustio okupljanje profesionalnoga istraživačkog tima i koordinaciju istraživanja, što je on “prihvatio s entuzijazmom” (Katičić 2012: 30). Uz Tomu i domaćina Veseljka Velčića, filolog Radoslav Katičić, etnolog Vitomir Belaj, indolog Mislav Ježić, etnolog Zmago Šmitek, onomastičar Josip Šimunović, slavist Georg Holzer i kipar Ljubo de Karina bili su tim koji je 2005. godine zakotrljao sustavna i transdisciplinarna istraživanja mitološkoga nasljeđa na hrvatskom prostoru s velikim znanstvenim odjelom. Svoja je sjećanja o tom timu zapisao Radoslav Katičić:

“Ova se grupa sastala u lipnju 2005. u Mošćenicama, nastavila uz Potok do Trebišća, čak stigla do vrha Perun u poslijepodnevni satima, a nakon toga, za vrijeme nezaboravne večere na terasi Motela ‘Perun’ u Mošćenicama, gledajući Kvarner i Rijeku zaključili smo da smo zapravo na tragu stare religije, te da trebamo sustavno dekodirati slavensku religijsku interpretaciju ovoga prostora. Tako je stvorena slobodna skupina neovisnih istraživača koja radi zajedno istražujući tragove naše stare pretkršćanske religije.” (2012: 31).

Važno je istaknuti kako su se u narednim godinama za ta istraživanja zainteresirali i aktivno u njih uključivali mnogi domaći i inozemni znanstvenici različitih disciplina, ali i brojni entuzijasti širom Hrvatske. Nakon spomenutoga pohoda

skupine istraživača do Trebišća i vrha Peruna u lipnju, od 28. do 30. listopada 2005. Tomo, ponovno u suradnji s Katedrom Čakavskoga sabora Općine Mošćenička Draga, u Mošćenicama organizira prvi znanstveni skup o ostatcima indoeuropske mitološke baštine na hrvatskom prostoru, naslovljen *Perun i Trebišća na Učki*. U okviru skupa održan je i okrugli stol s temom *Komparativna istraživanja o indoeuropskoj i baltoslavenskoj mitologiji i recentna istraživanja Peruna i Trebišća na Učki*. Događanje je okupilo znanstvenike različitih profila iz nekoliko zemalja, koji su se, premda svjesni prepreka i nepoznanica koje još stoje pred njima, složili kako je ponad Mošćenica vjerojatno riječ o svetom prostoru stare slavenske religije. Jedan od rezultata skupa, ali i prethodnih istraživanja na ovome prostoru, bio je i zbornik radova u okviru časopisa *Mošćenički zbornik* br. 3 (2006), u kojemu je Tomo Vinšćak nastupio kao autor, ali i kao gost urednik.

Navedena zbivanja u Mošćenicama i njihovi rezultati potaknuli su Tomu da inicira i predvodi projekt *Sakralna interpretacija krajobrazu* kao formalni okvir za daljnja znanstvena okupljanja i istraživanja, za “nove horizonte” koji su se njime otvarali (Katičić 2012: 31). Projekt je formalno započet 2008. godine i iznjedrio je velike znanstvene rezultate s nizom znanstvenih skupova, opsežnom znanstvenom bibliografijom, istraživačkim mrežama i suradnjama, te uključivanjem i angažmanom niza lokalnih zajednica. Zanimljivo je spomenuti kako je projekt u prvoj prijavi 2006. godine tadašnje Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa odbilo zbog kvantifikacijskog sustava procjene kojemu izmiču “unutarnje” vrijednosti, kako je pretpostavio jedan od istraživača prijavljenih na projektu (usp. Marjanić 2007). No, Tomu odbijenica Ministarstva nije obeshrabrila:

“Bez obzira na to što projekt nije odobren, nastavio sam istraživanja u vlastitom trošku jer to od mene i kolega profesora očekuju domaći ljudi na terenu... (...) [Š]teta je da moj projekt nije odobren. Ministarstvo bi trebalo biti otvoreno prema novim idejama i istraživanjima koja do sada nisu bila provedena na našim prostorima, a ne da se i dalje recikliraju stare spoznaje.” (usp. Marjanić 2007)

Projekt *Sakralna interpretacija krajobrazu* (2008. – 2013.; br. 130-0000000-3476) zamišljen je kao interdisciplinarno istraživanje i vrednovanje tragova starih pretkršćanskih slavenskih vjerovanja i religijskih predodžbi prvenstveno na hrvatskom etničkom prostoru. U fokusu projektnih istraživanja bile su toponomastika, topografija i usmena predaja, a cilj je projekta bio otkriti pretkršćanski sveti sadržaj u krajobrazu te iznaći istraživački model koji bi poslužio za

utvrđivanje toponima naslonjenih na pretkršćansku vjeru u hrvatskom kulturnom i povijesnom prostoru. U okviru projekta tijekom niza godina provedena su brojna istraživanja: na području Mošćenica, Gračišća, Ročkoga polja, Novoga Vinodolskog, Paga, Zlarina, Konavala, Pelješca, dubrovačkoga područja, Brača, južnoga Velebita, Žrnovnice i Podstrane kraj Splita, Vareša u Bosni i Hercegovini i oko Lavova u Ukrajini. Premda su na projektu formalno bila uključena samo četvorica istraživača, istraživanja i znanstveni skupovi na kojima su prezentirani uvijek svježiji rezultati okupljali su brojne vrhunске stručnjake – etnologe, arheologe, filologe, lingviste, povjesničare, povjesničare umjetnosti, akademske umjetnike i druge stručnjake – a, važno je naglasiti, i brojne lokalne entuzijaste i udruge zainteresirane za istraživanja i očuvanje svojega kulturnog i prirodnog krajolika i nasljeđa. Posebno treba istaknuti i da godinama nakon ovoga projekta, i danas, mnogi entuzijasti istraživači, planinari, ljubitelji lokalne povijesti i dr. istražuju krajolike i pišu o njima inspirirani rezultatima i smjernicama projekta *Sakralna interpretacija krajolika*, te pritom nerijetko ističu kako njihovi pogledi i pohodi na gorske vrhunce i u doline više nisu isti. Niz je znanstveno-stručnih skupova organiziranih u okviru projekta, odnosno Tomina matičnoga Odsjeka, redovito u suradnji s drugim institucijama, udrugama ili pojedincima, i otvorenih lokalnim zajednicama i udrugama, redom s primjetnim znanstvenim i medijskim odjekom, te često s uključenim pregledom lokalnoga terena uz koji su u pravilu bili tematski vezani. To su bili, redom: *Vareški kolokvij* (Vareš, Bosna i Hercegovina, 3. srpnja 2008., u suorganizaciji s Tonijem Petkovićem), na kojem su predstavljena istraživanja tragova slavenske stare vjere u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini; međunarodni skup *Pag u praskozorje hrvatskoga kršćanstva* (Zadar – Pag, 26. – 28. rujna 2008.; suorganizacija Odjela za etnologiju i kulturnu antropologiju Sveučilišta u Zadru i Grada Paga), koji je tematizirao kontinuitet pretkršćanskih kultova u kršćanskom kontekstu i s kojega su radovi objavljeni kao tematski sklop u znanstvenom časopisu *Studia ethnologica Croatica*, vol. 21 (2009); skup *Stari slavenski bogovi i njihovi kršćanski supstituti* (2009., Bol na Braču; suorganizacija s Hrvatskom akademijom znanosti i umjetnosti) s fokusom na kršćanski kult svetoga Vida i slavenskoga boga Svantevida; međunarodni skup *Perunov žrvanj i Jurjevo koplje* (Podstrana, 8. – 10. listopada 2010., suorganizacija s Ogrankom Matice hrvatske Podstrana i Udrugom Žrvanj iz Žrnovnice), koji je bio usredotočen na kontinuitet kulta pretkršćanskoga Peruna u kršćanskom kultu svetoga Jurja, a s kojega su radovi objavljeni u časopisu *Studia mythologica*

Slavica – Supplementum 4 (2011, Ljubljana: ZRC SAZU, ur. Andrej Pleterski i Tomo Vinšćak); međunarodni skup *Etnogeneza Horvativ i Ukraina* (Drohobič, Ukrajina, 11. i 12. svibnja 2011), s kojega su radovi objavljeni u *Zborniku radova s Međunarodnoga znanstvenog skupa održanog od 11. do 12. svibnja 2011. (Drogobyč – Truskavec)*. *Etnogeneza Hrvata i Ukraina* (2011, Zagreb: Katedra za ukrajinski jezik i književnost i Odsjek za etnologiju i kulturnu antropologiju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Drogobyč: Etnološko društvo Bojky); skup s međunarodnim sudjelovanjem *Kult Velike Majke i štovanje Majke Božje* (Zagreb, 6. – 7. listopada 2011., suorganizacija s institucijskim odsječkim projektom *Hodočašća i konstrukcija hodočasničkoga mjesta* te s Odsjekom za povijest umjetnosti Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Rijeci), koji je u svojem prvom dijelu tematizirao pretkršćanske korijene kulta božanske Majke i s kojega su radovi u okviru projekta *Sakralna interpretacija krajobraza* objavljeni u časopisu *Ethnologica Dalmatica* 19 (2012, gost ur. Tomo Vinšćak); skup s međunarodnim sudjelovanjem *Na bregima, med vodami – na tragu mitske, povijesne i duhovne baštine Gornjeg Međimurja* (Štrigova, 28. i 29. rujna 2012. u suorganizaciji s Udrugom Matapur, Međimurskom županijom, Općinom Štrigova, Državnim arhivom za Međimurje, Turističkim uredom Štrigova), koji je bio usmjeren na tradicijsku kulturu Gornjega Međimurja; skup *Vilinska vrata* (Lovinac i Starigrad Paklenica, 5. i 6. listopada 2012., u suorganizaciji s Odjelom za izobrazbu učitelja i odgojitelja Sveučilišta u Zadru), fokusiran na tradicijsku kulturu južnoga Velebita i okolice i dr. Ovdje treba dodati kako se u Trebišćima i Mošćenicama – gdje je, zahvaljujući Tominu entuzijazmu i angažmanu, oblikovana prva neformalna skupina istraživača ove teme u okviru pretprojektnih terenskih obilazaka i znanstvenih okupljanja – kontinuirano tijekom trajanja projekta gotovo svake godine održavao skup *Hrvatski počeci na padinama Učke i Peruna* u suorganizaciji s Katedrom Čakavskoga sabora Općine Mošćenička Draga (Komar 2017: 577). Tomo je usko surađivao s ondašnjim predsjednikom Katedre, prof. Veseljkom Velčićem, kojega je nerijetko spominjao kao jednoga od inicijatora u istraživanju ove teme.

Mnogo je važnih znanstvenih rezultata postignuto u okviru projekta *Sakralna interpretacija krajobraza*, a uz sve ranije navedeno te u šire zasnovanoj vizuri projektnih nastojanja posebno valja naglasiti i Tomino zauzimanje za objavljivanje izvanrednih istraživanja akademika Radoslava Katičića. Tomo je svoje zalaganje na tom polju iskazao u svojstvu glavnoga urednika niza od četiriju

knjiga akademika Katičića, koji je zahvalno naglasio kako je u Tomi “uvijek nalazio poticaja, potpore i ohrabrenja” za nastavak napornoga i kompleksnog rada (Katičić 2011: VIII). Riječ je o knjigama koje se bave rekonstrukcijom slavenskoga pretkršćanskog sakralnog pjesništva: *Božanski boj* (2008), *Zeleni lug* (2010), *Gazdarica na vratima* (2011) i *Vilinska vrata* (2014). Dok je prvim trima Tomo bio i promotor, objavu posljednje u ovom nizu, nažalost, nije dočekao. Također, uz već spomenutu otvorenost projektnih skupova lokalnim zajednicama i udrugama, u nastojanju da posebice široj ne-znanstvenoj javnosti približi znanost, da ju zainteresira za vlastitu kulturnu povijest i aktivno uključi u organizaciju i provedbu istraživanja, kao i da ponudi projektne rezultate kao potencijalni razvojni resurs, rezultati projekta popularizirani su i u suradnji s Hrvatskom radiotelevizijom, npr. u formi nekoliko priloga u okviru emisija *Znanstvena petica* i *Trenutak spoznaje* (Komar 2017: 578).

Unatoč brojnim obvezama i iznimnom angažmanu na projektu *Sakralna interpretacija krajobrazza*, koji je vodio, Tomo je istodobno surađivao na institucijskom projektu Odsjeka za etnologiju i kulturnu antropologiju Filozofskoga fakulteta u Zagrebu pod nazivom *Hodočašće i konstrukcija hodočasničkog mjesta* (2006. – 2011.), u čijem je istraživačkom fokusu bilo Međugorje. U okviru ovoga projekta pomirivao je niz svojih dotadašnjih istraživačkih interesa, od hodočašća, preko iskustava svetoga i nekonvencionalnih načina izlječenja, do traganja za ostacima stare slavenske vjere u prostoru. Kontinuirano je sudjelovao u svim višekratnim istraživačkim pohodima u Međugorje. Pritom se nerijetko u istom danu uspinjao na dva ključna brda povezana s tzv. međugorskom duhovnosti, propitujući hodočasničko iskustvo, da bi potom neumorno posjećivao mještane koji su s vremenom postali “dobri stari znanci” ili bi nas, nakon ispunjenoga dnevnog plana istraživanja, zarazio svojom znatiželjom pa vodio u obilasku hercegovačkim krajem. Na terenskim istraživanjima s energičnim Tomom nije bilo praznoga hoda.

Vrijedan je njegov interes u istraživanju i angažman u području očuvanja kulturnih i prirodnih krajolika te promicanja njihova međusobnoga sklada. Riječ je o još jednom području snažnoga preplitanja i stapanja Vinšćakovih profesionalnih i intimnih usmjerenja, vrijednosti i angažmana. Opet kao crticu, koja o tome govori, navodim jedan njegov izvještaj iz 2000. godine u časopisu *Hrvatski planinar*. U izvještaju sa žaljenjem piše kako u obnovi pokrova na planinarskom skloništu “Bitorajka” na Burnom Bitoraju članovi Planinarskoga društva Bitoraj

nisu mogli koristiti cijepanu šindru “koja se tradicijski koristila kao pokrov za stambene i gospodarske objekte u našim brdskim područjima” ne samo zbog manjka financijskih sredstava, nego i majstora s adekvatnim znanjima. Na koncu su se odlučili za pokrovne ploče koje su “ekološki ispravne jer ne sadrže otrovne materijale” (Vinšćak 2000c: 293). Kao crticu dodajem i da je Tomo bio član Sveučilišnoga udruženja Ekološka javnost².

Bio je voditelj istraživanja pod naslovom *Eko-etnološka analiza središnje Istre* (sredina 90-ih godina 20. st.) te je aktualnoj temi ekologije prethodno posvetio članak *Etnologija–ekologija, karika koja nedostaje* (1990). Smatrajući kako “je ekološko razmišljanje uvijek bilo usko povezano s etnološkim”, navedenim je člankom i projektom u domaćoj etnologiji i kulturnoj antropologiji inicirao promišljanja o odnosu etnologije i ekologije (Marjanić 2007). U članku je s etnološkoga gledišta uputio na važnost antropološkoga aspekta suvremene ekološke krize te na potencijalnu ulogu etnologije i kulturne antropologije u suočavanju s ekološkim izazovima. U središnjoj se Istri Tomo posebno usmjerio na istraživanje i dokumentiranje pojedinih aspekata tradicijskoga života (Vinšćak 1999a) motiviran njihovim “spašavanjem” i očuvanjem u njihovu ekološkom i društvenom kontekstu te generalno očuvanjem prirodnih i kulturnih krajolika i vrednota. Taj je njegov rad prepoznat i našao je svoju primjenu u programu razvoja održivoga turizma temeljenoga na kulturnoj baštini unutrašnjosti Istre (usp. *Studija valorizacije kulturne baštine Pazina, Buzeta, Svetvinčenta i Kanfanara* 2018: 29). Srodna se Tomina motivacija u ovome istraživačkom području može iščitati i u njegovu radu o Velom mrgaru na otoku Krku (Vinšćak 1999b). Ekološki aspekt tradicijske arhitekture i, generalno, tradicijskih oblika života teme su koje je kontinuirano zahvaćao u perspektivi kulturne ekologije. Štoviše, u lokalnim je zajednicama srčano zagovarao očuvanje i promicanje života u skladu s ekološkim vrijednostima prostora. Pozivao je lokalne udruge i entuzijaste da rezultate provedenih znanstvenih istraživanja koriste za daljnji razvoj i dobrobit svoje zajednice, imajući na umu očuvanje svojega prirodnog i kulturnog nasljeđa, što su brojni i činili. Možda najbolji primjer takve primjene projektnih rezultata i intenzivne suradnje s lokalnim udrugama i ustanovama realizacija je poučne Mitsko-povijesne staze “Trebišća–Perun”, koja je otvorena 2009. godine. Stazu posjećuju zaljubljenici u kulturnu povijest i turisti, u svojem

2 Udruga je osnovana 1986. na Filozofskom fakultetu, a registrirana je 1988. godine. Danas je u likvidaciji.

ju obrednom kalendaru oživljavaju pripadnici suvremenih starovjerskih zajednica, a svojim raznolikim aspektima staza i dalje inspirira studente u izradi seminar-skih i diplomskih radova. Nije naodmet spomenuti kako se suradnja studenata i nastavnika Odsjeka za etnologiju i kulturnu antropologiju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu s Katedrom Čakavskoga sabora Općine Mošćenička Draga, koju je inicirao Tomo u suradnji s Veseljkom Velčićem prije dvadeset godina, nastavila do danas.

U nizu prethodnih odlomaka već su se mogli prepoznati neki aspekti Tomina nastavnickoga rada, odnosno njegovo razumijevanje nastavnog procesa i svoje uloge u njemu. Osmišljavanjem niza novih, ranije spomenutih kolegija, u studijski je program etnologije i kulturne antropologije na zagrebačkom Filozofskom fakultetu uveo nove znanstvene niše i teme. Posebno se vrlo jasno razabire opseg uključenosti studenata u brojna njegova istraživanja. Naime, on je organizirao niz istraživačkih pohoda za studente, kontinuirano i naglašeno inzistirajući na tome da je nastava neodvojiva od istraživanja. Između ostaloga, na takvu njegovu perspektivu izravno upućuje i zapisnik jednoga sastanka Izvršnog odbora Hrvatskog etnološkog društva iz 1983. godine, u kojemu je kao tajnik Društva zabilježio odluku kojoj je vlastitom inicijativom izravno i pridonio – odluku o provedbi bar jednoga terenskog istraživanja godišnje za studente etnologije koje članovi HED-a organiziraju u suradnji s Etnološkim zavodom Filozofskoga fakulteta u Zagrebu (*Zapisnik sastanka Izvršnog odbora HED-a 1983* prema Habulinec 2009: 119). Uključivanjem istraživanja u nastavni proces angažirano je nastojao produbiti interes studenata za pojedine teme, širiti njihov pogled preko granica jedne struke, poticati na kolaboraciju – dakle, upravo ono što je i sâm u svojem profesionalnom radu brižno njegovao. Tako su se npr. na otoku Krku zajedno našli studenti etnologije i studenti arhitekture u istraživanjima jednoga od najbolje sačuvanih mrgara. Godine 2005. vodio je studente na međunarodni kamp na planini Peca u Sloveniji gdje su se susreli sa studentima i profesorima iz Slovenije, Njemačke, Nizozemske i Poljske kako bi o istraživanjima učili zajedno. Tibet, Istra, Primorje i Dalmacija sa zaleđem i otocima, Zagorje, Međimurje i još mnoga mjesta koja je teško pobrojati, istraživački su, uz Tomino vodstvo, posjećivali njegovi studenti, neke od tih lokacija i višekratno. Često su ta istraživanja rezultirala i diplomskim radovima kojima je bio mentor, a taj je opus iznimno velik. Tomo je mentorirao izradu preko pedeset diplomskih radova te pet doktorskih radova. Nažalost, dio diplomskih studenata te četiri

doktoranda 2013. su godine morali pronaći novoga mentora. Niz je njegovih bivših studenata i studentica, kao i starijih kolega i kolegica, koji se u svojem današnjem profesionalnom životu bave temama s kojima ih je u konkretan doticaj doveo Tomo.

Još valja skrenuti pozornost na Tomin etnografsko-snimateljski rad u okviru istraživačkih pohoda, pri čemu je izradio bogatu i dragocjenu audiovizualnu dokumentaciju. Prvo je istraživačko gradivo snimio 1987. godine dokumentirajući tradicijski život transhumantnih stočara u obitelji Ležaja iz sela Ležaje u Bukovici (srednja Dalmacija). Riječ je o sedam sati materijala snimljenog u suradnji s vizualnim antropologom Naškom Križnarom (tada zaposlen u Audiovizualnom laboratoriju Slovenske akademije znanosti i umjetnosti, Ljubljana) i danas pokojnom etnologinjom i povjesničarkom umjetnosti Nadom Paulinom Duić-Kowalsky (iz tadašnjega Republičkoga zavoda za zaštitu spomenika kulture u Zagrebu). Iz toga je materijala proizašao dvadesetsedminutni film *The Ležaja family 87.*, koji je prvotno prikazan na 12. kongresu IUAES-a u Zagrebu 1988. godine (Vinšćak 1989: 95). Film je prikazan i nedavne 2018. godine, o 30. obljetnici njegova nastanka, u okviru festivala Dani etnografskog filma “Živjeti u planinskom svijetu” u Ljubljani (usp. Peče 2018). Istraživanja u nepalskoj pokrajini Mustang 1993. godine između ostaloga su rezultirala i trima dokumentarnim filmovima o životu i religioznosti Tibetanaca u ovome dijelu Nepala: *Yartung festival*, *Tonak Gusum*, *Tibetski budizam*. Sva su tri filma 2015. godine prikazana u programu Hrvatske kulturne zaklade – Hrvatsko slovo nazvanom *Nepal – Mustang District* i posvećenom uspomeni na Tomu. Gradivu snimljenom u pokrajini Mustang te vizualnoj antropologiji posvetio je i jedan svoj članak (v. Vinšćak 1997). I istraživanje u Tibetu 2006. godine rezultiralo je filmom koji je Tomo završio 2007. godine u suautorstvu s Alceom Martijem i naslovio *U svijetu bogova*. Film je prikazivan u više navrata, primjerice, u Etnografskom muzeju u Splitu u okviru izložbe *Tibet – u zemlji bogova* (2007. – 2008.), godine 2010. u istom muzeju u okviru manifestacije *Noć muzeja*, iste godine u Matici hrvatskoj u okviru *Ciklusa putopisnih predavanja “Krajevi svijeta IV – Susreti s drugima”* matičnoga Odjela za sociologiju itd. Također, tijekom četiriju terenskih istraživanja na otoku Mljetu u razdoblju od 2001. do 2005. godine sa studentima je prikupio video gradivo na temelju kojega su montirana dva dokumentarna filma – o ženskom oglavlju te o ribolovu vršama. I na kraju, tijekom boravka u Ukrajini 2012. godine u suradnji s Nikšom Sviličićem, sveučilišnim profesorom i

filmskim redateljem, snimljeno je devet sati materijala za planirani dokumentarni film u kojemu je Tomo trebao nastupiti i kao narator, no film, nažalost, zbog Tomine bolesti nikad nije bio realiziran.³

U zaključku, prije svega treba istaknuti kako je svaka namjera da se obuhvate, analiziraju i povežu sve i raznovrsne pojedinosti nečijega profesionalnog djelovanja ne samo velik izazov, već i pothvat koji unaprijed računa na ostatak. Međutim, vjerujem da su prethodni odlomci dostatni za uvid u to kako istraživački rad Tome Vinščaka karakterizira širina interesa, upadljiva kreativnost i imaginacija u konceptualizaciji istraživačkih tema i terena, te posvećenost, gorljivost i ustrajnost u njihovoj provedbi. U smjeru koji je birao u svojem istraživačkom radu prepoznaje se spremnost na rizik, otvorenost raznim i različitim perspektivama i njihovoj integraciji, a, naglasila bih, i unutarnji poriv prema neutabanim stazama i prelaženje okvira ortodoksnosti. U domaćoj etnologiji i kulturnoj antropologiji posebna je vrijednost Tomina profesionalnoga rada u intuitivnom otvaranju novih tema i pristupa, od kojih su mnogi tek znatno kasnije ušli u fokus hrvatskih etnologa i zadobili svoj stručni termin. Nadalje, vrijednost je u ostvarenim suradnjama etnologije s mnogim drugim znanostima, kao i s umjetnosti, pri čemu je u zajedničkom i katkad eksperimentalnom radu propitivan niz istraživačkih problema i pristupa; vrijednost je i u propitivanju kulturnoantropoloških potencijala u području ekologije, primjeni kulturnoantropoloških znanja u razvoju zajednica itd. Generalno, u Tominu se znanstvenom radu jasno prepoznaju poticaji i ostvarenja ozračja kolaboracije, uzajamnosti i dijeljenja te zastupanje otvorene znanosti, kao i uključivanje zajednica u stvaranju i diseminaciji znanja. Dobro znamo, osobito u humanistici, kako su takvo ozračje i takva znanost, uz kreativnost, ustrajnost i druge spomenute kvalitete, preduvjet znanstvenoga progressa. Uza sve to, brojne realizacije terenske nastave i kontinuirano osvježavanje nastavnih materijala najnovijim istraživanjima upućuju na Tominu gorljivost u integraciji nastave i istraživanja. Vrlo posjećeni kolegiji i brojnost mentorstava reflektiraju njegovu omiljenost među studentima. Na koncu, i brojnost izlaganja na skupu organiziranom u sjećanje “znanstveniku, istraživaču i prijatelju s krova svijeta”, kao i teme koje su prijavili kolegice i kolege te niz njegovih bivših studentica i studenata živo su uputili na vrijednost Tomine istraživačke i nastavničke ostavštine.

3 Zahvaljujem na informaciji doc. dr. sc. Tiboru Komaru, nekadašnjem asistentu Tome Vinščaka i istraživaču uključenom u njegov projekt *Sakralna interpretacija krajobrazna*.

Literatura i izvori:

- Izvešće stručnoga povjerenstva* od 10. siječnja 2001. godine za Fakultetsko vijeće (sjednica održana 23. travnja 2001.). Zagreb: Filozofski fakultet. Dostupno na: <https://web2020.ffzg.unizg.hr/fakultetsko-vijece/arhiva/>.
- Izvešće stručnoga povjerenstva* od 4. travnja 2011. godine za Fakultetsko vijeće (sjednica održana 19. travnja 2011.). Zagreb: Filozofski fakultet. Dostupno na: <https://web2020.ffzg.unizg.hr/fakultetsko-vijece/arhiva/>.
- HABULINEC, Silvije. 2009. "Doprinos studenata". U *50 godina Hrvatskog etnološkog društva (1959 – 2009)*, ur. T. Rubić, N. Škrbić Alempijević, Ž. Jelavić i Ž. Petrović Osmak. Zagreb: Hrvatsko etnološko društvo, 106–130.
- KATIČIĆ, Radoslav. 2008. *Božanski boj – tragovima svetih pjesama naše pretkršćanske starine*. Zagreb: Ibis grafika i Odsjek za etnologiju i kulturnu antropologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu – Mošćenička Draga: Katedra Čakavskog sabora Općine Mošćenička Draga.
- KATIČIĆ, Radoslav. 2010. *Zeleni lug – tragovima svetih pjesama naše pretkršćanske starine*. Zagreb: Ibis grafika i Matica hrvatska – Mošćenička Draga: Katedra Čakavskog sabora Općine Mošćenička Draga.
- KATIČIĆ, Radoslav. 2011. *Gazdarica na vratima – tragovima svetih pjesama naše pretkršćanske starine*. Zagreb: Ibis grafika i Matica hrvatska – Mošćenička Draga: Katedra Čakavskog sabora Općine Mošćenička Draga.
- KATIČIĆ, Radoslav. 2012. "Whiffs of Northern Fog under the clear Mediterranean Sun". U *Art History – the Future is Now. Studies in Honor of Professor Vladimir P. Goss*, ur. M. Cepetić, D. Dujmović, V. Jukić i A. Nikoloska. Rijeka: Filozofski fakultet, 26–36.
- KATIČIĆ, Radoslav. 2014. *Vilinska vrata – i dalje tragovima svetih pjesama naše pretkršćanske starine*. Zagreb: Ibis grafika i Matica hrvatska.
- KOMAR, Tibor. 2017. "Projekt Sakralna interpretacija krajobraza". *Studia ethnologica Croatica*, vol. 29: 573–578.
- MARJANIĆ, Suzana. 2007. "Razgovor s Vitomirom Belajem i Tomom Vinšćakom". *Zarez*, 25. siječnja 2007., godište IX, broj 198. Dostupno na: <http://www.zarez.hr/clanci/razgovor-s-vitomirom-belajem-i-tomom-vinscakom>.
- PEČE, Miha, ur. 2018. *Živeti v gorskem svetu. Dnevi etnografskega filma / Living in a mountain world. Days of ethnographic film*. Programska knjižica. Ljubljana: Slovensko etnološko društvo.

- Plan i program Poslijediplomskoga doktorskog studija etnologije i kulturne antropologije.* 2006. Zagreb: Filozofski fakultet. Dostupno na: <https://web2020.ffzg.unizg.hr/pds/wp-content/uploads/sites/12/2021/11/Program-PDS-Etnologije-i-kulturne-antropologije.pdf>.
- Studija valorizacije kulturne baštine Pazina, Buzeta, Svetvinčenta i Kanfanara* 2018. Zagreb: Razbor, Sense grupa.
- VINŠČAK, Tomo. 1984a. "Sagradili smo sklonište na Bitoraju". *Naše planine* 3–4: 75–76.
- VINŠČAK, Tomo. 1984b. "Transhumantno stočarstvo na Velebitu". *Etnološki pregled* 18 (1983): 101–105.
- VINŠČAK, Tomo. 1984c. *Transhumantni stočari između primorja i Velebita*. Magistarski rad. Zagreb: Filozofski fakultet.
- VINŠČAK, Tomo. 1989. "Kuda idu 'Hrvatski nomadi'". *Studia ethnologica*, vol. 1: 79–98.
- VINŠČAK, Tomo. 1990. "Etnologija–ekologija, karika koja nedostaje". *Studia ethnologica*, vol. 2: 11–16.
- VINŠČAK, Tomo. 1992. "Tradicijsko ovčarstvo u Baškoj na otoku Krku". *Studia ethnologica*, vol. 3: 137–143.
- VINŠČAK, Tomo. 1994. "Religious Observances among the Buddhists in Mustang District, Nepal". *Studia ethnologica Croatica*, vol. 6: 49–63.
- VINŠČAK, Tomo. 1997. "Audiovizualna dokumentacija tradicionalne kulture Tibetancev v regiji Mustang v Nepal". U *Etnološki film med tradicijo in vizijo*, ur. Naško Križnar. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni center SAZU, Založba ZRC, 159–168.
- VINŠČAK, Tomo. 1999a. "Iz tradicijske baštine središnje Istre". *Studia ethnologica Croatica*, vol. 10/11 (1998/1999): 75–88.
- VINŠČAK, Tomo. 1999b. "Veli mrgar ili cvijet u kamenu". *Studia ethnologica Croatica*, vol. 10/11 (1998/1999): 89–93.
- VINŠČAK, Tomo. 2000a. "Buddhističko hodočastilište Kailas". U *Trava od srca, Hrvatske Indije II*, ur. Ekrem Čaušević, Zdravka Matišić, Branko Merlin i Muhamed Ždralović. Zagreb: Sekcija za orijentalistiku Hrvatskoga filološkog društva i Filozofski fakultet, 421–434.
- VINŠČAK, Tomo. 2000b. "The Function of Rituals among the Buddhists in Mustang District, Nepal". U *The Nature and Function of Rituals, Fire from Heaven*, ur. Ruth-Inge Heinze. Westport, Connecticut – London: Bergin & Garvey, 115–131.

- VINŠĆAK, Tomo. 2000c. “Dobrovoljnim radom obnovljen krov na ‘Bitorajki’”. *Hrvatski planinar*, god. 92, br. 10: 293–295. Dostupno na: <https://www.hps.hr/hp-arhiva/200010.pdf>.
- VINŠĆAK, Tomo. 2002. *Vjervovanja o drveću u Hrvata*. Doktorska disertacija. Zagreb: Filozofski fakultet.
- VINŠĆAK, Tomo. 2004. “Following the Paths of Tibetan Buddhism: The Sacred Mountain of Kailas”. *Studia ethnologica Croatica*, vol 14/15 (2002/2003): 285–296.
- VINŠĆAK, Tomo. 2005. “O štrigama, štrigunima i krsnicima u Istri”. *Studia ethnologica Croatica* vol. 17: 221–235.
- VINŠĆAK, Tomo. 2007. *Tibet – u zemlji bogova*. [*Ethnologica Dalmatica*, vol.16]. Split: Etnografski muzej Split.
- VINŠĆAK, Tomo. 2011a. *Tibetski buddhizam i bön*. Zagreb: Ibis grafika.
- VINŠĆAK, Tomo i Danijela Smiljanić. 2011b. “Kailash – the centre of the world”. U *Sacredscapes and pilgrimage systems*, ur. Rana P. B. Singh. New Delhi: Shubhi Publications, 131–152.

Tomo Vinšćak – researcher and teacher outside the box

Sacred landscapes, cultural ecology, mythical botany and shamanistic cosmology are some of the main research topics of Tomo Vinšćak - a researcher trained for field research “in extreme conditions”, as the expert committee stated in the evaluation report of his scientific work. He often chose untrodden paths and even ventured into experiments. On his unexpectedly interrupted research path, he achieved results whose full value can only be considered beyond the usual quantification metrics of scientific achievement. In this paper, creativity and imagination in research, transdisciplinary collaboration, advocacy of participatory principles, integration of teaching and research, and a rich offering of mentorship will be some of the aspects under which Vinšćak’s research and teaching will be considered.

Keywords: Tomo Vinšćak; sacral interpretation of landscape; anthropology of religion; scientific collaboration; integrating research and teaching